

Vergaderjaar 1988–1989

19 774

Wijziging van enkele bepalingen van het Wetboek van Strafvordering omtrent de voorlopige hechtenis en enige andere onderwerpen

Nr. 7

NOTA VAN WIJZIGING

Ontvangen 2 mei 1989

Het voorstel van wet wordt als volgt gewijzigd.

A

In artikel I worden de volgende wijzigingen aangebracht.

1. Onderdeel B komt na de aanhef als volgt te luiden:

1. Het eerste lid komt te luiden:

1. De rechtbank kan, op de vordering van de officier van justitie, de gevangenhouding bevelen van de verdachte die zich in bewaring bevindt, doch niet dan na hem in de gelegenheid te hebben gesteld op de vordering te worden gehoord. De rechtbank kan bevelen dat de verdachte voor verhoor wordt voorgeleid.

2. Voor het laatste lid wordt het cijfer 2 geplaatst.

2. In onderdeel C worden de volgende wijzigingen aangebracht.

a. In onderdeel 1 komt het vierde lid te luiden:

4. Voor de behandeling van de vordering, bedoeld in het derde lid, kan, in afwijking van artikel 21, tweede lid, ook een van de leden van de rechtbank als raadkamer optreden.

b. In onderdeel 2 wordt in het zevende lid «de eerste drie leden van dit artikel» vervangen door: het eerste en tweede lid.

3. Na onderdeel C worden de nieuwe onderdelen C¹, C², C³ en C⁴ ingevoegd, luidende:

C¹. Na artikel 67a wordt een nieuw artikel 67b ingevoegd, luidende:

Artikel 67b

1. Wanneer de geldigheidsduur van het bevel tot gevangenneming of gevangenhouding is verstreken, kan de rechtbank op vordering van de officier van justitie binnen veertien dagen dit bevel alsnog verlengen, indien

a. de officier van justitie verzuimd heeft tijdig de vordering tot verlenging in te dienen,

b. de voorwaarden voor toepassing van voorlopige hechtenis nog bestaan, en

c. het bevel tot voorlopige hechtenis is gegeven in geval van verdenking van een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van acht jaren of meer is gesteld. De rechtbank beslist niet dan na de verdachte te hebben gehoord, althans behoorlijk te hebben opgeroepen.

2. Artikel 66, eerste, tweede en derde lid, is van overeenkomstige toepassing.

C². Artikel 71 wordt als gevolg gewijzigd.

1. De leden worden genummerd.

2. De vernummering van het derde lid tot vierde lid wordt een nieuw derde lid ingevoegd, luidende:

3. Ingeval de rechtbank anders dan op vordering van de officier van justitie het bevel tot voorlopige hechtenis heeft opgeheven, staat tegen deze beschikking voor de officier van justitie uiterlijk veertien dagen hoger beroep bij het gerechtshof open.

C³. Artikel 72 wordt als volgt gewijzigd.

1. De leden worden genummerd.

2. In het derde lid wordt na «behoudens het bepaalde in» ingevoegd het zesde lid en.

3. Aan het artikel worden een nieuw zesde en zevende lid toegevoegd, luidende:

6. De rechtbank kan bij haar einduitspraak, houdende nietigverklaring van de dagvaarding, bepalen dat het bevel tot voorlopige hechtenis van kracht blijft gedurende een door haar te bepalen termijn van ten hoogste dertig dagen, ingaande op de dag van de uitspraak, indien dat bevel is gegeven in geval van verdenking van een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van acht jaren of meer is gesteld.

7. Wanneer binnen de krachtens het zesde lid bepaalde termijn na het opnieuw aanhangig maken van de zaak ter terechtzitting het onderzoek op de terechtzitting is aangevangen, blijft het bevel van kracht totdat dertig dagen na de dag van de einduitspraak zijn verstreken.

C⁴. Artikel 75 wordt als volgt gewijzigd:

1. Aan het vierde lid wordt een volzin toegevoegd, luidende:

De voorlopige hechtenis kan evenwel worden verlengd, wanneer beroep is ingesteld tegen een einduitspraak, houdende nietigverklaring van de dagvaarding waarbij is bepaald dat het bevel tot voorlopige hechtenis van kracht blijft.

2. Aan het vijfde lid worden twee volzinnen toegevoegd, luidende:

In geval van hoger beroep tegen een einduitspraak als bedoeld in het vierde lid, laatste volzin, kan de rechter in hoogste feitelijke aanleg bij zijn einduitspraak bepalen dat het bevel van kracht blijft overeenkomstig artikel 72, zesde lid. In dat geval is artikel 72, zevende lid, van overeenkomstige toepassing.

4. In onderdeel D vervalt in het tweede lid «de vordering of».

5. Na onderdeel G wordt een nieuw onderdeel H toegevoegd, luidende:

H. Artikel 277a wordt als volgt gewijzigd.

1. Deze leden worden genummerd.

2. In het tweede lid vervalt «, in het proces-verbaal te vermelden,».

Artikel II komt te luiden:

1. Artikel 64, zoals dit luidde voor het tijdstip van inwerkingtreding van deze wet, blijft van toepassing op bevelen tot bewaring waartoe de vordering is ingesteld dan wel die zijn uitgevaardigd voor dit tijdstip.

2. Artikel I, onderdelen B en C, zijn slechts van toepassing op bevelen tot voorlopige hechtenis waartoe de vordering is ingesteld na het tijdstip van inwerkingtreding van deze wet.

3. Artikel I, onderdeel C², is slechts van toepassing op beschikkingen die zijn gegeven na het tijdstip van inwerkingtreding van deze wet.

TOELICHTING

Algemeen

In de memorie van antwoord is de onderhavige nota van wijziging reeds aangekondigd. Deze nota bevat enerzijds technische verbeteringen van het wetsvoorstel (A, nrs. 1, 2, 4 en B) en anderzijds de in nrs. 3 en 5 toegevoegde nieuwe onderdelen C¹ tot en met C⁴ en H. Over deze nieuwe onderdelen is het advies van de Raad van State gevraagd. Het algemene gedeelte van deze toelichting betreft deze nieuwe onderdelen.

Bij brief van 28 juni 1988 (Tweede Kamer, 1987-1988, 19 774 en 19 488, nr. 5) heb ik mededeling gedaan van een binnen het openbaar ministerie verricht onderzoek naar knelpunten die naar zijn oordeel bestaan in de praktische toepassing van het Wetboek van Strafvordering. De uitkomsten van dit onderzoek zijn neergelegd in een notitie waarin een aantal knelpunten wordt besproken en aanbevelingen worden gedaan. Deze notitie is als bijlage bij voornoemde brief aan de Tweede Kamer ter kennisneming toegezonden.

De door het openbaar ministerie gedane reeks van aanbevelingen is te verdelen in drie groepen. Ik heb in mijn brief aangekondigd op welke wijze aan de uitwerking van deze drie groepen van aanbevelingen nadere vorm zal worden gegeven. Ik heb aangekondigd dat uitwerking van de eerstgenoemde groep van aanbevelingen, die betrekking heeft op de regeling van de voorlopige hechtenis, zal kunnen worden neergelegd in het onderhavige wetsvoorstel.

De thans bij deze nota voorgestelde wijzigingen van het onderhavige wetsvoorstel zijn uitwerking van de aanbevelingen 9, 10, 12 en 14 uit voornoemde notitie. De wijzigingsvoorstellen betreffen:

- invoering van de bevoegdheid van de rechter om de voorlopige hechtenis opnieuw te verlenen, wanneer de termijn gedurende welke het bevel tot voorlopige hechtenis van kracht is, is verstreken zonder dat (tijdig) een vordering tot verlenging van die termijn is ingediend (artikelen 67b en 75 Sv.; aanbevelingen 12);
- invoering van de bevoegdheid van de rechter om bij zijn einduitspraak, houdende nietigverklaring van de dagvaarding, te bepalen dat het bevel tot voorlopige hechtenis van kracht blijft (artikel 72 en 75 Sv.; aanbeveling 9);
- het schrappen van de verplichting om in geval van schorsing van het onderzoek ter terechtzitting voor meer dan één maand in het proces-verbaal van de terechtzitting de klemmende redenen voor deze aanhouding te vermelden (artikel 277a Sv.; aanbeveling 10);
- invoering van de mogelijkheid van hoger beroep voor de officier van justitie tegen de beschikking van de rechtbank waarbij ambtshalve, op verzoek van de verdachte dan wel op voordracht van de rechter-commissaris het bevel tot voorlopige hechtenis wordt opgeheven (artikel 71 Sv.; aanbeveling 14).

Alvorens deze voorstellen in de artikelsgewijze toelichting nader toe te lichten, wil ik deze inleiding besluiten met een paar algemene opmerkingen.

Het Wetboek van Strafvordering geeft regels voor de opsporing van strafbare feiten, de vervolging en berechting van personen die zijn verdacht van een strafbaar feit, en de tenuitvoerlegging van rechterlijke uitspraken. Dit complexe samenstel van regels is gericht op handhaving van de rechtsorde, op bescherming van de belangen van degene die verdacht is van een strafbaar feit of vanwege zo'n feit is veroordeeld en op bescherming van de belangen van het slachtoffer van een strafbaar feit. De regelgeving dient zodanig te zijn dat zorgvuldige toepassing ervan verzekerd is en het evenwicht tussen de betrokken belangen gehandhaafd blijft.

Bij de praktische toepassing ervan kunnen evenwel fouten worden gemaakt en worden fouten gemaakt welke het evenwicht verstoren of dreigen te verstoren. Herstel van het evenwicht is dan noodzakelijk en kan worden verwezenlijkt enerzijds door het treffen van voorzieningen, gericht op verhoging van de kwaliteit van de uitvoering, anderzijds door wetswijziging.

Bij de toepassing van de regels inzake de voorlopige hechtenis hebben zich in de afgelopen tijd enige gevallen voorgedaan, waarbij de balans tussen het belang van de rechtsorde bij voortzetting van de voorlopige hechtenis van de verdachte van een ernstig strafbaar feit enerzijds en het belang van de verdachte bij zijn invrijheidstelling als gevolg van de niet-naleving van eveneens tot die rechtsorde behorende procedurevoorschriften anderzijds, ernstig is verstoord. Als gevolg van procedurefouten (niet alleen van het openbaar ministerie) had het bevel tot voorlopige hechtenis van verdachten jegens wie ernstige bezwaren bestonden, zijn rechtskracht verloren en moesten deze verdachten in afwachting van hun berechting in vrijheid worden gesteld. Deze invrijheidstelling geschiedde, zonder dat de rechter deze had gelast, omdat de gronden voor de voorlopige hechtenis waren vervallen.

Ik stel nogmaals nadrukkelijk voorop dat in het bijzonder in strafzaken waarin de verdachte zich in afwachting van zijn definitieve berechting in voorlopige hechtenis bevindt, het openbaar ministerie en het rechterlijk apparaat de grootst mogelijke zorgvuldigheid in acht dienen te nemen om vormverzuimen te vermijden. De inspanningen van de staande en zittende magistratuur moeten steeds zijn gericht op zorgvuldige procesvoering en op het voorkomen van procedurele fouten. Hiermee zijn de rechtsorde en de strafrechtspleging gediend. Ook de verdachte heeft groot belang bij een zorgvuldig verloop van de strafrechtelijke procedure, ook al kan onzorgvuldigheid in bepaalde gevallen voor hem voordelige consequenties hebben.

Het maken van procedurefouten is helaas in de strafrechtspraktijk, die in zeer korte tijd in tal en last is gegroeid, niet te vermijden. De schaalvergroting in de strafrechtspraak noodzaakt tot heroverweging van de huidige regeling op bepaalde onderdelen. Ik ben van oordeel dat het uit maatschappelijk oogpunt niet aanvaardbaar is dat verdachten die in voorlopige hechtenis zijn, verdacht van strafbare feiten waardoor de rechtsorde en de samenleving ernstig zijn geschokt, als gevolg van bepaalde procedurele fouten steeds in vrijheid moeten worden gesteld, ook al zijn de gronden voor de voorlopige hechtenis en de voorwaarden voor voortzetting daarvan nog steeds aanwezig. Daarmee wordt ten onrechte aan het belang van de verdachte bij het intreden van een gevolg hetwelk de wet verbindt aan de niet-naleving van een vormvereiste – namelijk zijn invrijheidstelling in afwachting van zijn berechting – een zwaar gewicht toegekend dan aan het belang van de rechtsorde dat de verdachte in voorlopige hechtenis blijft. Deze heroverweging heeft geleid tot de thans voorgestelde wijzigingen. Een deel daarvan beoogt te

verzekeren dat een bevel tot voorlopige hechtenis zijn rechtskracht kan behouden dan wel opnieuw kan worden gegeven, niettegenstaande de omstandigheid dat fouten zijn gemaakt die ingevolge de thans geldende bepalingen leiden tot de invrijheidstelling van de verdachte (wijziging van artikel 72, onderscheidenlijk artikel 67b Sv.). Het derde voorstel strekt tot schrapping van een vormvoorschrift, waardoor voornoemde niet beoogde en niet gewenste consequenties van de niet-naleving van het voorschrift niet meer kunnen intreden (wijziging van artikel 277a Sv.).

De voorstellen betreffen voorzieningen waarvan slechts in bijzondere gevallen gebruik zal worden gemaakt. Zij hebben dan ook geen effect van enige betekenis op de werkbelasting van het rechterlijk apparaat.

Ik ben van oordeel dat deze voorstellen in het belang van de rechtsorde en rechtshandhaving noodzakelijk zijn en uit een oogpunt van rechtsbescherming van de verdachte aanvaardbaar.

Bij de beoordeling van de vraag welke eisen de samenleving mag stellen aan het openbaar ministerie en het administratieve en ondersteunende apparaat dat de staande magistratuur ten dienste staat als het gaat om het in acht nemen van vormvereisten, moge het navolgende worden bedacht.

Vormvereisten zijn gesteld ten einde de rechtszekerheid te dienen en daarmee onduidelijkheid voor de zittende magistratuur, maar bovenal de onzekerheid voor de verdachte en diens rechtsgeleerde raadsman over wat er te gebeuren staat, zo veel mogelijk te vermijden. Dit laatste, de rechtspositie van de verdachte, is ongetwijfeld het meest belangrijke aspect bij vormvereisten, ook bij die welke door de zittende magistratuur in acht genomen dienen te worden.

Daartoe zijn bij de totstandkoming van ons Wetboek van Strafvordering stringente eisen gesteld. In een groot aantal gevallen is de sanctie op vormverzuimen eveneens stringent: herstel ervan is niet mogelijk en leidt, al naar gelang het onderwerp waarop het vormvoorschrift betrekking heeft, tot beëindiging van de voorlopige hechtenis (zonder mogelijkheid deze opnieuw te vorderen), nietigheid van de dagvaarding, niet-ontvankelijkheid van het openbaar ministerie, de onmogelijkheid om bij gebreke van nieuwe bezwaren tegen de verdachte dan wel van dringende eisen van het algemeen belang na verzuim van bepaalde termijnen de verdachte ter zake van hetzelfde feit weer in rechte te betrekken, onrechtmatigheid van het verkregen bewijs.

Sedert de invoering van het Wetboek van Strafvordering zijn er twee ontwikkelingen die ik van belang acht bij de beoordeling van de vraag of het dwingende karakter van de vormvoorschriften en de onomkeerbare of onherstelbare gevolgen van de niet-naleving daarvan in het huidig tijdsgewricht nog wel gerechtvaardigd zijn. Het zijn twee ontwikkelingen, die in mijn optiek slechts tot op zekere hoogte samenhang met elkaar vertonen, die elk ervoor pleiten het dwingende karakter en het onomkeerbare of onherstelbare gevolg van niet-naleving in een ander licht te bezien.

De eerste ontwikkeling is die welke op tal van gebieden van het maatschappelijk leven en ook in de jurisprudentie op het terrein van het burgerlijk en administratief recht onmiskenbaar is: aan vormen en vormvoorschriften wordt veel minder waarde gehecht dan ten tijde van de totstandkoming van het Wetboek van Strafvordering. In het maatschappelijk leven is dit zonder meer duidelijk door de vergaande informalisering en het loslaten van vormen die tal van jaren voor algemeen aanvaard werden gehouden. In de jurisprudentie van de Hoge Raad bespeurt men steeds vaker dat eertijds fataal geachte termijnen en voorschriften een minder bindend karakter hebben gekregen. De deformalisering die in deze jurisprudentie haar weerslag vindt, betekent dat de rechter in specifieke gevallen de sanctie achterwege laat, indien het door

het vormvoorschrift te beschermen belang niet wordt geschaad (zie voor enige voorbeelden van deze deformaliserende jurisprudentie: strafrechtspraak: 30 oktober 1973, NJ 1974, 388, 29 oktober 1974, NJ 1975, 184, 18 mei 1976, NJ 1976, 502, 1 maart 1977, NJ 1977, 364, 8 maart 1977, NJ 1977, 338, 23 september 1980, NJ 1980, 650; burgerlijke rechtspraak: 16 april 1971, NJ 1971, 304, 20 juni 1975, NJ 1976, 100, 27 juni 1975, NJ 1976, 99, 21 februari 1986, NJ 1987, 57; belastingrechtspraak: 6 april 1977, BNB 1977, 120, 25 november 1987, BNB 1988, 18).

De tweede ontwikkeling is die van de schaalvergroting van de strafrechtspraak. Als gevolg van de grote toeneming van het aantal zaken is de personeelssterkte aanzienlijk uitgebreid en heeft de schaalvergroting zijn intreden gedaan. Ter illustratie van deze ontwikkeling dient het volgende. Het aantal bij het parket binnengekomen gewone rechtsbankzaken bedroeg in de jaren 1968, 1978 en 1988 respectievelijk 96 851, 160 267 en \pm 230 000. De begrote sterkte van het rechtsgeleerd en ondersteunend personeel van arrondissementsrechtbanken en arrondissementsparketten was in die jaren onderscheidenlijk 1791, 2733 en 4823 (in dit laatste cijfer is mede begrepen het ondersteunend personeel van de kantongerechten en de raden van beroep).

Deze schaalvergroting noopt ertoe dat een bedrijfsmatige opzet van de werkzaamheden van het openbaar ministerie vereist is. Niet de officier van justitie zelf bewaakt termijnen, zorgt voor tijdige betekening van gerechtelijke stukken en formuleert kennisgevingen van verdere vervolging of dagvaardingen, maar het ondersteund apparaat – de parketambtenaren – is daarmee voor een groot deel – onder verantwoordelijkheid van de leden van het openbaar ministerie – belast. Voor zover het al redelijk mocht zijn om, tegen de algemene ontwikkeling inzake de waardering van het belang van vormen in, van de leden van het openbaar ministerie een zeer stringente naleving van vormvoorschriften te verlangen, rijst de vraag of een dergelijke strakke discipline ook van het ondersteunend personeel kan worden geëist.

Naar mijn overtuiging dient met een algemene verminderde waardering voor de betekenis van vormen en voorschriften in de samenleving – of men deze nu betreurt of niet – ook rekening te worden gehouden bij de formulering van de eisen die men aan het openbaar ministerie en het ondersteunend en administratief personeel stelt. Op tal van andere punten – meer oog voor het slachtoffer, meer aandacht voor wat de samenleving op het terrein van strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde verwacht, meer begrip voor de dienstverlenende taak van ook dit staatsorgaan – verlangen wij dat de leden van het openbaar ministerie mee-evolueren met de samenleving. Het is dan ongerijmd bij de naleving van vormen en voorschriften eisen te stellen die zich overigens in de samenleving niet meer in die waardering kunnen verheugen als ten tijde van de totstandkoming van het Wetboek van Strafvordering het geval was. Nu de samenleving, naar mijn oordeel met recht, een eigentijdse attitude van het openbaar ministerie verlangt jegens het publiek in het algemeen en de slachtoffers in het bijzonder, is welhaast absolute handhaving door het openbaar ministerie van de strikte vormen van weleer paradoxaal.

De spanning die deze innerlijke tegenstrijdigheid oproept, heeft haar uitwerking op het openbaar ministerie, dat in zijn dagelijks werk met die spanning wordt geconfronteerd, en op de resultaten van zijn werk: elke keer dat een vormverzuim leidt tot niet aanvaardbaar geachte consequenties, blijkt de samenleving – begrijpelijkerwijze – ernstig geschokt. Deze ondermijning van de rechtsorde blijkt moeilijk of niet te redresseren. Zelfs het argument dat de vrijgelaten verdachte te zijner tijd toch terechtstaat en dan alsnog tot vrijheidsstraf veroordeeld kan worden, geeft het geschonken rechtsgevoel onvoldoende bevrediging.

Het bovenstaande is naar mijn overtuiging voldoende aanleiding voor een algehele herwaardering van de betekenis van vormvoorschriften en de aan niet-naleving daarvan te verbinden gevolgen in het algemeen, waarbij ik geenszins wil uitsluiten dat een hogere waardering van vormen en vormvoorschriften in het algemeen een te verwelkomen resultaat van die herwaardering zou kunnen zijn. Dat neemt niet weg dat wij thans over de gehele linie een verschuiving kunnen vaststellen, die op alle terreinen van het maatschappelijk leven haar uitwerking heeft gehad, met inbegrip van een breed veld binnen de rechtspraak, maar met uitzondering van voorschriften van de soort waarover wij nu spreken.

Daarnaast is het echter geboden na te gaan of een dergelijke deformalisering de rechtspositie van de verdachte niet ongerechtvaardigd verzwakt. Niet ontkend kan worden dat het opheffen van het onverwachte voordeel dat de verdachte ten deel kon vallen in geval van vormverzuimen die op straffe van onherstelbaarheid waren voorgeschreven, een nadeel is. Daartegenover staat dat in de eerste plaats in algemene zin een minder formeel-juridische bejegening van de verdachte door zittende en staande magistratuur en binnen het penitentiaire systeem voor een verdachte juist minder drukkend is. Nog belangrijker – en mijns inziens doorslaggevend – is evenwel dat mede door de invloed van het Europees Verdrag inzake de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden nieuwe noties met betrekking tot de rechten van de verdachte hun intrede hebben gedaan en hun uitwerking op de rechtspositie van de verdachte hebben gehad. De uitwerking van artikel 6 van genoemd verdrag is voor de kwaliteit van de strafrechtspleging van grote betekenis gebleken en het begrip «equality of arms» heeft zijn uitwerking niet gemist. Evenwicht van positie en mogelijkheden in het strafproces als beginsel waaraan getoetst kan worden, kan zeer wel met zich meebrengen – en brengt intussen naar mijn oordeel met zich mee – dat de wetgever zich dient te herbezinnen op een aantal vormvoorschriften die op straffe van nietigheid, onherstelbaarheid of onomkeerbaarheid zijn voorgeschreven en die, mede gelet op de nieuwe noties over de betekenis van vormvoorschriften en evenwicht tussen handhaving van de rechtsorde en het nastreven van rechtsgelijkheid en rechtszekerheid, thans aan kritische herziening toe zijn.

Dit alles onder controle van de onafhankelijke rechter, waardoor wordt gewaarborgd dat steeds op de beslissende momenten kan worden nagegaan of aan de vereisten van de rechtsstaat is voldaan. Wel moet worden vermeden dat de mogelijkheid fouten te herstellen, leidt tot verslapping van de aandacht. Het ligt naar mijn oordeel voor de hand dat niet alleen de fout gecorrigeerd kan gaan worden, maar dat degene die de fout heeft begaan ook met een correctie wordt geconfronteerd. De aard van de correctie is afhankelijk van de functie die de betrokken persoon vervult, van de aard en omvang van de fout en van het verwijt dat hem kan worden gemaakt. Dat is een gedragslijn die meer in de rede ligt dan de thans bestaande straf van onherstelbaarheid, waarvan immers niet degene die de fout heeft begaan, het slachtoffer wordt, maar de samenleving.

In het licht van deze overwegingen zijn de navolgende voorschriften gedaan en zullen de aan de Commissie-Moons voorgelegde suggesties gezien moeten worden.

ARTIKELSGEWIJS

Artikel I

1. Onderdeel B (artikel 65)

De voorgestelde wijziging stelt buiten iedere twijfel dat de verdachte

niet in de gelegenheid behoeft te worden gesteld te worden gehoord, wanneer de rechtbank voornemens is de vordering van de officier tot gevangenhouding af te wijzen.

De tweede wijziging betreft de schrapping van het aanvankelijk voorgestelde tweede lid. Dit lid kan vervallen, omdat de verdachte die op grond van artikel 63, derde lid, niet is gehoord, door de rechter-commissaris wordt gehoord ingevolge artikel 77.

2. Onderdeel C (artikel 66)

De wijziging van het voorgestelde vierde lid beoogt tweëerlei. In de nieuwe redactie komt beter tot uitdrukking dat de unus iudex als raadkamer optreedt. De in de artikelen 21 e.v. geregelde raadkamerprocedure is dus van toepassing. Tevens stelt de nieuwe redactie buiten twijfel dat de unus iudex ook bevoegd is de vordering tot verlenging van het bevel tot voorlopige hechtenis af te wijzen.

Met de wijziging van het zevende lid wordt een fout die indertijd in het huidige vierde lid is ingeslopen, hersteld.

3. Onderdelen C¹ en C⁴ (artikelen 67b en 75)

Ingevolge artikel 66, derde lid, kan de termijn gedurende welke het bevel tot voorlopige hechtenis van kracht is, voor de aanvang van het onderzoek ter terechtzitting ten hoogste twee maal (telkens voor ten hoogste dertig dagen) worden verlengd. Na verstrijken van de termijn gedurende welke het bevel van kracht is, zonder dat (tijdig) een vordering tot verlenging daarvan is ingediend, verliest het bevel zijn rechtsgeldigheid en wordt de verdachte ingevolge artikel 570, eerste lid, onderdeel d, Sv., in vrijheid gesteld. Wanneer het wenselijk is dat de verdachte in afwachting van zijn berechting in voorlopige hechtenis blijft, dient derhalve tijdig een vordering tot verlenging daarvan te worden ingediend, opdat de rechtbank tijdig vóór het eind van de termijn gedurende welke het bevel van kracht is, de termijn kan verlengen.

Het komt niettemin voor dat als gevolg van een omissie de vordering tot verlenging niet tijdig wordt ingediend, terwijl de gronden voor de voorlopige hechtenis en de voorwaarden voor de voortzetting daarvan aanwezig zijn en verlenging van de geldigheidsduur van het bevel tot voorlopige hechtenis gewenst is.

Ik ben van oordeel dat de rechter onder die omstandigheden onder bepaalde voorwaarden over de bevoegdheid dient te beschikken om op vordering van de officier van justitie de gevolgen van zo een procedure fout ongedaan te maken. Ik meen dat invoering van deze herstel mogelijkheid uit een oogpunt van rechtsbescherming van de verdachte aanvaardbaar is, indien diens rechtspositie gehandhaafd blijft en de voorziening met de nodige waarborgen is omkleed. Daarbij is voor mij cruciaal dat de rechter beslist of de gemaakte procedurele fout mag worden hersteld. Een dergelijke rechterlijke toetsing is naar mijn oordeel aanzienlijk bevredigender dan dat – zoals thans het geval is – de verdachte zonder meer profijt heeft van de procedure fout en elke afweging of het nadeel van de rechtsorde en/of het slachtoffer van het delict niet zwaarder moet wegen dan het onbedoelde profijt achterwege blijft.

De voorgestelde regeling ziet er als volgt uit. Binnen veertien dagen na verstrijken van de geldigheidsduur van het bevel tot voorlopige hechtenis kan de rechtbank op vordering van de officier van justitie de verlenging van het bevel tot voorlopige hechtenis van de inmiddels in vrijheid gestelde verdachte alsnog bevelen. Dat betekent dat de officier van justitie zijn vordering op korte termijn zal moeten indienen. De rechter kan het bevel alsnog verlengen, wanneer de officier van justitie verzuimd heeft tijdig de vordering in te dienen, de voorwaarden voor toepassing van de voorlopige hechtenis nog aanwezig zijn en bovendien het bevel is

gegeven in geval van verdenking van een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van acht jaren of meer is gesteld. De rechter zal bij de toepassing van deze bepaling verder laten meewegen de ernst van het strafbare feit mede in verband met de schok die dit feit in de samenleving teweeg heeft gebracht, en het risico voor de samenleving en eventuele slachtoffers als gevolg van de invrijheidstelling.

Redressering van de gevolgen van de niet tijdige indiening van een vordering tot verlenging zal vanzelfsprekend niet mogen leiden tot verlenging van de tijd die de verdachte in afwachting van het eerste onderzoek ter terechtzitting ten hoogste in voorlopige hechtenis kan doorbrengen. Het bevel tot voorlopige hechtenis geldt daarom als een eerste dan wel tweede verlenging op de voet van het derde lid.

Op de vordering wordt, anders dan op de vordering tot verlenging, steeds door een uit drie leden bestaande raadkamer beslist. De verdachte kan van de beschikking, houdende het bevel tot voorlopige hechtenis, overeenkomstig artikel 71, eerste lid, in hoger beroep komen.

Ingevolge het bepaalde in artikel 75, eerste lid, zal de raadkamer van het gerechtshof eveneens over deze bevoegdheid beschikken. Uitoefening van deze bevoegdheid kan bij voorbeeld geboden zijn, wanneer de termijnen, bedoeld in artikel 66, tweede lid en artikel 75, achtste lid, zijn verstreken.

Onderdeel C² (artikel 71)

Ingevolge artikel 87, eerste lid, staat tegen beschikkingen tot schorsing of tot wijziging van een beslissing tot schorsing voor de officier van justitie hoger beroep open. Het is een lacune dat thans de officier van justitie niet kan opkomen tegen beslissingen waarbij de rechtbank ambtshalve, op verzoek van de verdachte dan wel op voordracht van de rechter-commissaris, het bevel tot voorlopige hechtenis opheft.

Het voorstel voorziet in het opvullen van deze leemte.

Onderdelen C³ en C⁴ (artikelen 72 en 75)

Ingevolge artikel 72, derde lid, wordt het bevel tot voorlopige hechtenis opgeheven wanneer de rechtbank bij einduitspraak de dagvaarding nietig verklaard. Ik acht de in deze bepaling neergelegde regel dat de voorlopige hechtenis een einde behoort te nemen, indien ter zake van het feit waarvoor het bevel tot voorlopige hechtenis is verleend, geen onvoorwaardelijke vrijheidsstraf is opgelegd dan wel geen langere onvoorwaardelijke vrijheidsstraf dan de in voorlopige hechtenis doorgebrachte tijd, in haar algemeenheid juist. Er zijn evenwel gevallen denkbaar waarin het tot nietigheid leidende vormverzuim zodanig gering is, dat opheffing van de voorlopige hechtenis als gevolg daarvan, gelet op de ernst van het feit, niet aanvaardbaar is. Onder die omstandigheden moet de rechter over de bevoegdheid beschikken om te bepalen dat het bevel van kracht blijft.

Voorgesteld wordt dat de rechter het bevel tot voorlopige hechtenis in stand kan laten, wanneer dat bevel is gegeven in geval van verdenking van een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van acht jaren of meer is gesteld. Het bevel blijft van kracht mits binnen een door hem te bepalen termijn van ten hoogste dertig dagen de zaak opnieuw ter terechtzitting aanhangig wordt gemaakt en het onderzoek een aanvang neemt. Ik ga er vanuit dat de officier van justitie terstond na de uitspraak een nieuwe dagvaarding zal uitbrengen en de rechtbank hem in de gelegenheid stelt deze uit te brengen tegen een dag die valt binnen deze termijn.

In verband met de mogelijkheid van appel tegen een zodanige einduitspraak, dient de appelrechter over de bevoegdheid te beschikken om de geldigheidsduur van het bevel tot voorlopige hechtenis vóór de aanvang

van het onderzoek op de terechtzitting te verlengen. Tevens dient hij te beschikken over de bevoegdheid, die de rechtbank in artikel 72, zesde lid, is toegekend. Ik verwacht overigens dat slechts in zeer geringe mate tegen deze einduitspraken hoger beroep zal worden ingesteld.

Ik wijs er ten slotte op dat de gevallen van nietigverklaring zich hoofdzakelijk zullen voordoen, wanneer de dagvaarding niet voldoet aan de in artikel 261 Sv. neergelegde eisen dan wel niet overeenkomstig artikel 588, eerste lid, onderdeel a, in persoon is betekend, nu in een afzonderlijk wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering in het bijzonder betreffende bepalingen houdende termijnen wordt voorgesteld dat dagvaarding op te korte termijn niet langer tot nietigheid zal leiden.

4. Onderdeel D (artikel 81)

Het zal in de praktijk niet voorkomen dat bij gelegenheid van de vordering van de officier van justitie tot wijziging van de schorsingsvoorwaarden, door de verdachte een nieuwe waarborg wordt voorgesteld. De woorden, waarvan de schrapping wordt voorgesteld, hebben geen betekenis.

5. Onderdeel H (artikel 277a)

Het eerste onderzoek ter terechtzitting in een strafzaak tegen een in voorlopige hechtenis zittende verdachte moet binnen 102 (ingevolge het onderhavige wetsvoorstel 100) dagen na het begin van de voorlopige hechtenis een aanvang nemen.

Wanneer het onderzoek binnen die termijn een aanvang neemt, blijft het bevel tot voorlopige hechtenis van kracht tot dertig dagen na de dag van de einduitspraak. De wetgever heeft voorzieningen ingebouwd, ertoe strekkende dat de wenselijkheid van het voortduren van de voorlopige hechtenis na schorsing van het eerste onderzoek ter terechtzitting periodieke onderhevig is aan rechterlijke controle. Wanneer het onderzoek ter terechtzitting wordt geschorst, hetzij na het uitbrengen van een pro forma dagvaarding op de voet van artikel 280a, hetzij om andere redenen, is de schorsing in zaken waarin de verdachte zich in voorlopige hechtenis bevindt, ingevolge artikel 277a Sv. telkenmale gebonden aan een bepaalde maximumtermijn. Hoofregel is dat de schorsing niet langer duurt dan een maand. In de praktijk wordt die termijn meestal niet gehaald als gevolg van de niet-tijdige voltooiing van nader onderzoek (bij voorbeeld door deskundigen) dan wel wegens de noodzaak op zittingscapaciteit te wachten. Aanhouding voor langer dan één maand, maar ten hoogste voor drie maanden is alsdan mogelijk wegens klemmende, in het proces-verbaal te vermelden, redenen. Deze vermeldingsplicht is indertijd opgenomen ter verzekering van een effectieve controle op de voortgang van het onderzoek en daarmee op de duur van de voorlopige hechtenis.

Het komt nog al eens voor dat een strafzaak voor langer dan één maand wordt aangehouden, terwijl verzuimd is de klemmende redenen daarvoor in het proces-verbaal te vermelden. Niet-inachtneming van dit voorschrift leidt tot de invrijheidstelling van de verdachte, ook al zijn de gronden voor het voortduren van de voorlopige hechtenis nog steeds aanwezig.

Het is naar mijn oordeel niet aanvaardbaar dat niet-inachtneming van het voorschrift om bij aanhouding voor langer dan één maand de klemmende redenen daarvoor te vermelden in het proces-verbaal van de terechtzitting, zulke verstrekkende gevolgen heeft. Daarom wordt voorgesteld dit voorschrift te schrappen. De eis dat schorsing voor langere duur dan één maand slechts mogelijk is wegens klemmende redenen, blijft gehandhaafd. Het verdient overigens aanbeveling deze redenen in het proces-verbaal te vermelden. Een sanctie bij niet-vermelding blijft evenwel uit.

Denkbaar zou zijn geweest om artikel 277a in die zin te wijzigen dat de rechtbank het onderzoek telkens voor niet meer dan drie maanden kan schorsen. Ik geef echter de voorkeur aan handhaving van het uitgangspunt dat de zaak in de regel niet langer dan één maand wordt aangehouden.

B

Het voorgestelde eerste lid stelt buiten iedere twijfel dat artikel 64 (oud) van toepassing blijft op bevelen tot bewaring waartoe de vordering is ingesteld vóór inwerkingtreding van deze wet. Deze bewaring kan derhalve op de voet van het oude tweede lid worden verlengd.

Het derde lid is toegevoegd in verband met het nieuwe onderdeel C².

De Minister van Justitie,
F. Korthals Altes